

Rautalammin kunnan varhaiskasvatussuunnitelma

Nimi	Rautalammin kunnan varhaiskasvatussuunnitelma
Kunta	Rautalampi
Hyväksymispäivämäärä	19.9.2023
Pdf luotu	11.9.2023

SISÄLTÖ

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat.	1
1.1. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.	1
1.2. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.	2
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	3
2.1. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.	3
2.2. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.	3
2.3. Arvoperusta.	3
2.4. Oppimiskäsitys.	4
2.5. Laaja-alainen osaaminen.	4
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.	7
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.	7
3.1.1. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.	8
3.1.2. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.	8
3.1.3. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa.	8
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.	8
3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.	8
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.	10
4.1. Pedagoginen dokumentointi.	10
4.2. Monipuoliset työtavat.	10
4.3. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.	10
4.4. Oppimisen alueet.	11
4.4.1. Kielten rikas maailma.	11
4.4.2. Ilmaisun monet muodot.	11
4.4.3. Minä ja meidän yhteisömme.	12
4.4.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni.	12
4.4.5. Kasvan, liikun ja kehityn.	12
4.5. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.	13
4.5.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus.	13
5. Lapsen tuki.	15
5.1. Yhteistyö tuen aikana.	15
5.1.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.	15
5.1.2. Monialainen yhteistyö.	15
5.2. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.	15
5.2.1. Tehostettu tuki.	15

5.2.2. Erityinen tuki.	15
5.3. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.	15
6. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.	17

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

1.1. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa miten varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan (kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, ryhmä-, toimintamuotokohtaisena tai alueellisina suunnitelmina), miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään.

Kuvaa miten varhaiskasvatuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen.

Kuvaa miten yhteistyö esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa.

Kuvaa miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat muut paikalliset suunnitelmat otetaan varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa huomioon.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, Rautalamminvarhaiskasvatussuunnitelmasta sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

Varhaiskasvatus on osa Rautalammin kunnan kasvatus- ja koulutusjärjestelmää muodostaen tärkeän vaiheen lapsen kasvun-, kehityksen- ja opinpolulla. Laadukas varhaiskasvatus edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Rautalampi on monipuolinen oppimisen ja kasvatuksen ympäristö, jossa lapset saavat näkyä ja kuulua. Kaikki kunnan toimijat rakentavat sivistystä sekä vaikuttavat lasten kansalaisoikeuksien toteutumiseen. Rautalammissa annetaan lapselle mahdollisuus leikkiin ja leikin kautta vaikuttamiseen. Lapsen osallisuutta vahvistetaan arjen toiminnassa. Tässä keskiössä on osallisuuden kokemuksen syntyminen ja lapsen usko omaan kykyihinsä toimia. Osallisuuden kokemuksia saadaan omassa lapsiryhmässä sekä asuinalueella. Rautalammin varhaiskasvatussuunnitelma perustuu varhaiskasvatustalakiin ja valtakunnalliseen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 -asiakirjaan. Se on rautalampilaisia varhaiskasvatuksen toimijoita velvoittava asiakirja, joka kattaa varhaiskasvatuksen kaikki toimintamuodot ja velvoittaa myös yksityisiä palvelutuottajia. Rautalammin varhaiskasvatussuunnitelma koostuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisällöstä (merkitty erikseen) sekä rautalampilaisen varhaiskasvatuksen ominaispiirteistä ja toimintatavoista. Varhaiskasvatussuunnitelma asettaa periaatteet ja tavoitteet pedagogiselle toiminnalle sekä arvioinnille. Rautalammin varhaiskasvatuksessa noudatetaan Kansallisen arviointikeskuksen kehittämän arviointimallin periaatteita. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7. Varhaiskasvatus laatii vuosittain Rautalammin varhaiskasvatussuunnitelmaan perustuvan toimintasuunnitelman. Toimintasuunnitelmaan kirjataan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri, toiminnan pedagogiset periaatteet ja yhteiset kehittämisen tavoitteet. Varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma sisältää myös tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman, joka velvoittaa perhepäivähoitoa. Silmussa laaditaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmat ryhmien vasuihin. Lapset ja huoltajat ovat mukana toiminnan suunnittelussa.

Varhaiskasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon muut Rautalammissa toimintaa ohjaavat suunnitelmat, kuten

Rautalammin kunta kaupunkistrategia ja taloussuunnitelma

esiopetuksen opetussuunnitelma

- # perusopetuksen opetussuunnitelma
- # perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- # Rautalammin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- # Rautalammin henkilöstöä ja palveluja koskevat tasa-arvosuunnitelman
- # Rautalammin kunnan kotouttamisohjelman

Rautalammin varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan on osallistunut joukko varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Suunnitelman luonnos on ollut kommentoilla koko varhaiskasvatuksen henkilöstöllä. Myös huoltajilla on ollut mahdollisuus kommentoida suunnitelmaa asiakasraadissa. Rautalammin varhaiskasvatussuunnitelman hyväksyy sivistys- ja hyvinvointilautakunta.

Rautalampi tarjoaa lapsille rikkaan ja monipuolisen oppimisympäristön sekä mahdollisuuksia elämykselliselle ja aktiiviselle toiminnalle ja oppimiselle. Yhdessä lasten kanssa rakennamme kuntaa, joka on avoin ja yhteisöllinen ja jossa ihmisten moninaisuutta arvostetaan ja kunnioitetaan. Rautalammilla tuemme yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista. Lapset ovat osa kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoista yhteisöä. Vahvistamme kaikkien lasten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia ja lisäämme yhteisöllisyyttä. Rakennamme yhdessä kulttuuri-, kirjasto-, liikuntapalveluiden sekä muiden toimijoiden kanssa lasten elämää avartavaa, lapsuutta arvostavaa ja sukupolvien kohtaamiseen kannustavaa Rautalampia.

1.2. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Rautalammilla lapsen varhaiskasvatussuunnitelman hyvinvointi -osioon kirjataan lapsen tarpeiden mukaan ravintoon, lepoon, liikkumiseen, ulkoiluun tai kaverisuhteisiin liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan maininta, mikäli hänelle on tehty erillinen lääkehoitosuunnitelma (5.3). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon vieras- ja monikielisten lasten kieli- ja kulttuuritausta, kielelliset taidot ja valmiudet. Suunnitelmaan kirjataan, miten lapsen suomen kielen oppimista edistetään suunnitelmallisesti kielen kehityksen kaikilla osa-alueilla ja kielellistä identiteettiä tuetaan lapsen edellytyksistä ja tarpeista käsin. Suunnitelmassa otetaan huomioon lapsen kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytetään ammattitulkkaa molemminpuolisen ymmärryksen vahvistamiseksi. Perhepäivähoidossa suunnitelman laativat perhepäivähoitajat esihenkilönsä tai hänen valtuuttamansa varhaiskasvatuksen opettajan ohjaamana.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

2.1. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Rautalammilla varhaiskasvatusta annetaan suomen kielellä. Yksityiset varhaiskasvatuksen palvelut täydentävät kunnallisia palveluja. Yksityisessä varhaiskasvatuksessa vaihtoehtona on perhepäivähoito. Kunta ohjaa ja valvoo rautalampilaisen yksityisen palveluntuottajan toimintaa. Tuottaja vastaa siitä, että toiminta on varhaiskasvatustilain, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Rautalammin varhaiskasvatussuunnitelman mukaista.

Rautalammilla osallisuuden toteutuminen päiväkodin vertaisryhmässä sekä lapselle luontevat tavat toimia ja oppia otetaan huomioon lapsiryhmiä muodostettaessa sekä toimintaa suunniteltaessa. Varhaiskasvatuksen opettajat, -erityisopettaja, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä kukin oman ammattinsa vastuiden mukaisesti.

Rautalammin perhepäivähoidossa lapsella on mahdollisuus yksilölliseen kasvuun ja kehitykseen pienessä ryhmässä ja kodinomaisessa ympäristössä. Perhepäivähoidossa opitaan monipuolisesti arjen taitoja oman hoitajan ohjauksessa leikin kautta. Lapset tutustuvat omaan varhaiskasvatuspaikkansa lähiympäristöön ja laajenevasti koko kuntaan. Päivien kulkua voidaan muokata joustavasti lasten ideoiden ja hoitajan erityisosaamisen mukaan. Yhteistyö päiväkodin kanssa on suunniteltua ja toimivaa. Perhepäivähoidon esihenkilönä toimii päiväkodin johtaja.

2.2. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Rautalammilla varmistetaan jokaiselle lapselle hyvä varhaiskasvatuksen aloitus ja eheä opinpolku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun. Siirtymät toteutetaan yhteistyössä lapsen nykyisen ja tulevan ryhmän henkilöstön sekä huoltajien kanssa. Tavoitteena ovat sellaiset yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa varhaiskasvatukseen, ryhmästä tai päiväkodista toiseen ja varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Lapsen varhaiskasvatukseen liittävät käytännöt, siirtyminen ryhmästä toiseen sekä opinpolun jatkumo kuvataan varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelmaan. Rautalammin varhaiskasvatussuunnitelman mukainen toiminta luo pedagogista jatkumoa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

2.3. Arvoperusta

Rautalammin varhaiskasvatus painottaa kaikessa toiminnassaan rehellisyyttä, oikeudenmukaisuutta, yhdenvertaista kohtelua ja avoimuutta. Kasvatuksessa ja koulutuksessa oppija nähdään aktiivisena toimijana ja opinpolku tukee kestävästä kasvatusta. Jokainen oppija saa tarvitsemansa tuen. Oppijoiden ja henkilöstön hyvinvointi on oppimisen ja koko kasvatuksen ja koulutuksen perusta.

Rautalammilla pidetään tärkeänä, että

- suhtaudutaan tasavertaisesti jokaista lasta ja perhettä kohtaan.
- kunnioitetaan jokaisen perheen arvoja ja kulttuuria. Huoltaja on lapsensa paras asiantuntija. Yhteistyöllä vahvistetaan perheidentiteettiä ja tuetaan lapsen rakkautta perheeseensä.
- kasvattaja näyttää lapselle hänen olevan tärkeä. Kasvattaja on kiinnostunut lapsen mielteistä ja pohdinnoista sekä ilmaisee välittämistä ilmein, elein, teoin ja puheella. Hän osoittaa, että aikuiseen

voi luottaa, perustelee toimintatapojaan, antaa rajoja ja rakkautta. Kasvattaja on aidosti läsnä vuorovaikutustilanteissa. Hän kuulee, näkee ja tuntee, mitä lapsi yrittää ilmaista.

- kasvattaja oppii tuntemaan lapsen tavan toimia ja ajatella. Näin muodostuu pohja lapsen ainutlaatuisuuden ja yksilöllisyyden kunnioittamiseen.
- kasvattaja toimii itse esimerkkinä. Kasvattajan toimintaa ohjaa arvopohja, ihmis- ja oppimiskäsitys, pedagoginen ajattelu ja ammatillisuus. Aikuinen antaa mallin samalla, kun ohjaa lasta kunnioittamaan itseään, toisia sekä ympäristöään. Toisen ihmisen kunnioitus näkyy siinä, miten toisiin suhtaudutaan tai miten toisille puhutaan. Kasvattajan tulee jatkuvasti tarkastella omia asenteitaan ja toimintaansa.
- kasvattaja luo positiivisen, osallistavan ja kannustavan ilmapiirin. Kasvattaja iloitsee lapsen onnistumisista, huomaa hänen vahvuutensa, hyväksyy epäonnistumiset ja rohkaisee yrittämään uudelleen. Lapsen mielenkiinnonkohteet ja toiminnoissa syntyvät ideat nousevat suunnittelun lähtökohdiksi ja toiminta toteutetaan lapsen kanssa.
- kasvattaja ohjaa ja kannustaa lasta leikkiin ja kaverisuhteiden luomiseen. Myönteinen ilmapiiri, pedagoginen ohjaus, tarvittavat välineet ja kasvattajan
- sensitiivinen läsnäolo mahdollistavat yksin ja yhdessä toimimisen. Syntyviä ja muovautuvia suhteita itseensä ja toisiin vaalitaan. Kiusaamista ja väkivaltaa ei sallita

2.4. Oppimiskäsitys

Rautalampilaisessa varhaiskasvatuksessa kiinnitetään erityistä huomiota vuorovaikutuksen laatuun, sensitiiviseen ja lämpimään kohtaamiseen lapsen kanssa. Varmistetaan, että jokainen lapsi voi kokea kuuluvansa ryhmään ja häntä tuetaan kaverisuhteiden muodostamisessa. Lapsi oppii yhdessä muiden lasten kanssa tutkien ja leikkien. Leikki on varhaiskasvatuksen keskeisin toimintamuoto. Varhaiskasvatuksessa tiedostetaan leikin itseisarvo lapselle sekä sen toiminnallinen pedagoginen merkitys. Leikki on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapsi samalla oppii ja omaksuu tietoa. Leikki edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia. Laaja-alaisen osaamisen ja oppimisen alueiden sisällöille syntyy merkityksiä, kun lapsille annetaan mahdollisuuksia taiteellisiin elämyksiin ja hyödynnetään pedagogisin keinoin lapselle ominaista toimintaa, liikkumista ja tutkimista sekä leikkimistä ja ilmaisua. Henkilöstö vaalii pedagogisesti tuettua leikkiä heittäytyen mukaan, havainnoiden ja reagoien lasten aloitteisiin. Leikin laatuun panostetaan ja lapsen leikki-ideoille annetaan tilaa. Monipuolinen leikki ja mahdollisuus vaikuttaa leikin sisältöön ja kulkuun mahdollistetaan kaikille lapsille, lapsen yksilölliset ominaisuudet huomioiden. Oppimisympäristöä muokataan yhdessä lasten kanssa leikkitarpeiden mukaan. Leikin havainnointi ja dokumentointi tukevat leikin idean kehittelyä ja arviointia yhdessä lasten kanssa.

2.5. Laaja-alainen osaaminen

Rautalammin varhaiskasvatuksessa laaja-alaisen osaamisen ja uutta luovien taitojen vahvistaminen yhteisöllisesti ovat tärkeitä tavoitteita. Kestävän tulevaisuuden näkökulmia painotetaan kaikissa laaja-alaisen osaamisen osa-alueissa ja lapsia ohjataan myönteisellä tavalla tietoisiksi mahdollisuuksistaan vaikuttaa kestävän tulevaisuuden rakentumiseen. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelmasta esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmiin.

Rautalammin varhaiskasvatuksessa luodaan aktiivista keskustelukulttuuria ja lapsia innostetaan yhteisölliseen uutta luovaan oppimiseen ja ongelmanratkaisuun. Lähtökohdana oppimisprosesseille ja tutkivalle havainnoinnille ovat lasten omat kysymykset ja ihmettely. Ilmiöpohjainen oppiminen ja yhdessä tutkimisen prosessit ovat osa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Lapsia rohkaistaan sanoittamaan ääneen omia ajatuksiaan ja varataan aikaa yhdessä ajattelulle. Tulevaisuudenlukutaitoa, tutkimista ja oivaltamista harjoitellaan yhdessä lasten kanssa erilaisen materiaalin kautta.

Rautalammin varhaiskasvatuksessa henkilöstö toimii mallina lapsille erilaisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Henkilöstö rakentaa turvallista ja avointa ilmapiiriä ja kohtaa lapset ja perheet kunnioittavasti ja arvostavasti. Rautalammillla kannustetaan yhteistoimintaan ja eri kulttuureiden tuntemuksen lisäämiseen. Kansainvälistä yhteistyötä voidaan toteuttaa myös digitaalista viestintää hyödyntämällä. Oppimisympäristöstä luodaan turvallinen, tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kaikille.

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehoitsetuntoa tuetaan hyväksyvän ja turvallisen suhtautumisen kautta siten, että lapsi voi kokea oman kehonsa arvokkaaksi. Lisäksi lapsi oppii kunnioittamaan sekä oman että toisen kehon yksityisyyttä. Jokaisessa lapsiryhmässä on käytössä yhteisesti sovitut menetelmät kaveri- ja tunnetaitojen edistämiseen. Rautalammin monipuolista oppimis- ja toimintaympäristöä hyödynnetään lasten päivittäisessä liikkumisessa sisällä, ulkona ja luonnossa. Liikkumisvälineet ovat vapaasti lasten saatavilla sisällä ja ulkona mahdollistaen monipuolisen liikkumisen varhaiskasvatuspäivän aikana. Liikkumisen edistäminen on arjen tekoja osana pedagogista toimintaa, jossa huomioidaan lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Liikkumista toteutetaan päivän eri tilanteissa, esimerkiksi hyppien ja tasapainoilun siirtymätilanteissa. Ulkoilu ja retket lähiympäristöön tukevat fyysisen aktiivisuuden suositusten täyttymistä. Liikkeen ja toiminnallisuuden turhia rajoituksia poistetaan lisäämällä henkilöstön tietoisuutta liikkumisen ja oppimisen yhteyksistä sekä kehittämällä liikkumismyönteistä toimintakulttuuria. Henkilöstö tukee liikunnallisen elämäntavan kehittymistä esimerkein sekä varmistamalla, että jokaisella lapsella on mahdollisuus liikkumiseen kannustaen ja rohkaisten häntä.

Rautalammillla monilukutaitoa edistävän pedagogiikan lähtökohtana on lasten oma kokemusmaailma, lasten tekemät havainnot sekä monipuolinen oppimisympäristö. Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään lasten mediaan liittyviä kokemuksia ja osaamista. Erilaisia viestejä havainnoidaan niin päiväkodin sisällä kuin lähiympäristössä liikuttaessa. Myös vuorovaikutuksessa kavereiden ja henkilöstön kanssa tuotetut viestit ja niiden tulkitseminen kuuluvat tärkeänä osana monilukutaitoon. Lapsia ohjataan tekemään havaintoja ja heidän kanssa harjoitellaan viestien ja kuvien kriittistä tulkittamista. Erilaisia tekstejä ja sisältöjä käsitellään monipuolisin välinen ja menetelmin huomioiden lasten kiinnostuksen kohteet. Välineinä hyödynnetään esimerkiksi digitaalisia laitteita ja palveluita, erilaisia muita mediavälineitä, sanoma- ja aikakauslehtiä sekä kirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tuottamaan itse mediasisältöjä sekä tuetaan lasten kehittyviä taitoja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja osallisuuteen. Lapsia kannustetaan sanomaan mielipiteensä ja kuuntelemaan toisen mielipidettä. Lasten kanssa keskustellaan yhteisen keskustelun merkityksestä.

Rautalammin varhaiskasvatuksessa tuotetaan digitaalista sisältöä kuvaamalla, videoimalla, äänittämällä ja editoimalla lasten kanssa yhdessä tutkien ja innostuen. Pelillisyyttä hyödynnetään eri oppimisen alueilla itse pelejä rakentaen tai digitaalisia oppimisympäristöjä käyttäen. Pelillisuus tarkoittaa pelillisten ominaisuuksien soveltamista toiminnassa leikillisin ja elämyksellisyyttä lisävin tavoin. Ohjelmointia harjoitellaan leikin keinoin ja sitä toteutetaan myös ilman digitaalisia välineitä. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon etsimistä digitaalisia välineitä hyödyntäen. Lasten kanssa keskustellaan luotettavasta tiedosta ja tekijänoikeuksista sekä peleihin liittyvistä ikärajoista ja pelaamisen turvallisuudesta iän ja kehitystason mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia ympäristöjä ja -välineitä lasten toiminnallisen oppimisen, tutkimisen ja luovan ilmaisun tukemisessa. Henkilöstö huolehtii digitaalisten ympäristöjen ja -välineiden oikeanlaisesta, lapsia aktivoivasta pedagogisesta käytöstä.

Rautalammin varhaiskasvatuksessa osallisuus on sisäänrakennettu osaksi kaikkea vuorovaikutusta ja toimintaa koko päivän ajan. Yhteisössä jokaisen lapsen ainutlaatuisuutta, aktiivisuutta ja kyvykkyyttä arvostetaan, lapset vaikuttavat laaja-alaisesti varhaiskasvatuspäivän toimintaan ja he saavat kokea olevansa ryhmän täysivaltaisia jäseniä. Yhteisöllinen toimintakulttuuri rakentuu toimintaan osallistumisen ja positiivisten kohtaamisten kautta. Lasten vaikuttamisen mahdollisuudet ovat konkreettisia, ne näkyvät toiminnassa ja niiden toteutumisesta keskustellaan. Yhteisöllisyyden ja yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentumista lasten kesken ja lasten ja aikuisten kesken tuetaan myös harjoittelemalla kaveritaitoja ja yhdessä toimimisen taitoja sekä aktiivista keskustelukulttuuria. Ristiriitojen ratkaisu yhdessä lasten kanssa, käsitys vastavuoroisuudesta, yhteisten päätösten luominen ja yhteenkuuluvuuden

tunteen vahvistaminen myönteisten vertaissuhteiden kautta on myös tärkeää yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentumisessa.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Varhaiskasvatuksen henkilöstö pitää huolta siitä, että jokainen lapsi tuntee olevansa tärkeä osa päiväkodin yhteisöä ja omaa ryhmäänsä. Henkilöstö tiedostaa, että he voivat omalla toiminnallaan tukea tai estää yhteenkuuluvuuden tunteen muodostumista ja lapsen osallisuutta. Esimerkiksi käytetyt puhutavat ja kieli, päivittäiset käytännöt, pienryhmärakenteet, leikkeihin ohjaaminen, oppimisympäristö sekä erilaiset valta-asetelmat vaikuttavat yhteenkuuluvuuden tunteen rakentumiseen. Kaikkien varhaiskasvatuksessa käytössä olevien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstö toimii tietoisesti mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatustyönsä arvoja, asenteita ja tapoja. Inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa henkilöstön tehtävänä on muokata ympäristöä ja toimintaa lasten tarpeiden mukaisesti. Käytännön pedagoginen toiminta ja oppimisympäristöt järjestetään siten, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua yhteiseen toimintaan. Tämän mahdollistamiseksi voidaan hyödyntää esimerkiksi erilaisia apuvälineitä, puhetta korvaavia ja tukevia kommunikointimenetelmiä, pedagogisesti suunniteltuja pienryhmärakenteita, toiminnan porrastamista ja eriyttämistä, erilaisten tilojen monipuolista hyödyntämistä ja digitaalisia välineitä.

Varhaiskasvatuksessa toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joiden avulla edistetään lapsilähtöistä toimintaa, vuorovaikutusta sekä lasten ja henkilöstön keskittymistä. Pienryhmätoiminnan avulla taataan lapsille rauhallinen ympäristö leikkiä, toimia ja oppia uutta. Samalla taataan aikuisen tuki ja läsnäolo. Lapsiryhmän siirtymissä otetaan huomioon toiminnan porrastaminen niin, että kaikkien toimintarauha säilyy. Rauhalliset, selkeästi ohjeistetut ja henkilöstön mallintamat siirtymätilanteet antavat jokaiselle lapselle mahdollisuuden harjoitella tärkeitä taitoja, kuten oman toiminnan ohjausta. Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia. Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen.

Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Inklusiivisen toimintakulttuurin kehittäminen vaatii yhteisen ymmärryksen ja arvopohjan rakentamista työyhteisössä. Kaikilla työyhteisön jäsenillä on vastuu toimintakulttuurin kehittämisestä ja yhteisesti sovittujen käytäntöjen noudattamisesta. Samoin jokainen työyhteisön jäsen vastaa omalta osaltaan siitä, että kaikki päiväkodin lapset voivat toimia, kehittyä ja oppia heille sopivalla tavalla.

Rautalammilla inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteutumista ja kehittämistä tukee positiivinen pedagogiikka, jossa jokaisen lapsen vahvuudet tunnustetaan ja huomioidaan pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Positiivisen pedagogiikan keskiössä on lämmin vuorovaikutus, vahvuuksien löytäminen ja hyödyntäminen sekä henkilöstön ymmärrys siitä, kuinka myönteiset tunteet tukevat oppimista. Jokaista lasta tuetaan omien vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteidensa tunnistamisessa ja löytämisessä. Tärkeää on, että kaikki lapset saavat päivittäin onnistumisen kokemuksia ja positiivista palautetta ja kannustusta sekä onnistumisista että sinnikkäästä harjoittelusta.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä.

Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteiseksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Rautalammilla varhaiskasvatustyöryhmän toimintasuunnitelma on tärkeä työkalu toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioimisessa.

3.1.1. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Varhaiskasvatuksessa henkilöstö on aktiivisessa ja sitoutuneessa vuorovaikutuksessa päivittäin jokaisen lapsen kanssa. Lapsia rohkaistaan puhumaan tunteistaan ja ajatuksistaan sekä ilmaisemaan mielipiteitään rohkeasti. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että jokaiselle lapselle löytyy sopiva keino ilmaista itseään ja tulla näin päivittäin kuulluksi. Mielipiteitä voi ilmaista monin eri keinoin, esimerkiksi ottamalla osaa keskusteluun tai haastatteluun, näyttämällä kuvasta, viittomalla, äänestämällä tai piirtämällä. Kaikista pienimpien lasten mielipiteiden selvittämisessä korostuu henkilöstön havainnoinnin merkitys.

3.1.2. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Rautalammin varhaiskasvatuksessa tehdään kunnan moninaisuutta monipuolisesti tutuksi lapsille. Yhdessä luodaan oppimisympäristö, jossa asenneilmapiiri on yhteisön ja lapsiryhmien moninaisuutta kunnioittava ja huomioiva. Varhaiskasvatuksen henkilöstö ylläpitää rakentavaa ja avointa keskustelua moninaisen kulttuurin merkityksestä ja arvostamisesta sekä siitä, mitä on olla rautalampilainen.

Henkilöstö toimii lapsille kielellisenä mallina ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Lapsia rohkaistaan käyttämään kieltä monipuolisesti ja heille sallitaan eri kielten käyttö osana vuorovaikutusta. Lapsille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin. Varhaiskasvatuksen toiminta tukee kaikkien lasten kielellisten taitojen ja päättelykyvyn kehittymistä.

3.1.3. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Rautalammilla toteutetaan kaikilla opetuksen asteilla kiusaamisen vastaista toimenpideohjelmaa. Yksiköiden toimintasuunnitelmassa kuvataan, miten yksikössä vahvistetaan kaveritaitoja, vuorovaikutus-, empatia- ja tunnetaitoja sekä miten yhdessä lasten kanssa ratkaistaan ristiriitaisia ja konfliktitilanteita.

Rautalammin varhaiskasvatus on luontopainotteinen. Toimintasuunnitelmassa kuvataan tarkemmin, kuinka luontosuhdetta rakennetaan.

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Henkilökunnan ammatillisen osaamisen kehittäminen, uusien työtapojen kokeileminen ja omaksuminen sekä ryhmän pedagogisen toiminnan systemaattinen arviointi yhdessä lasten kanssa ovat tärkeä osa oppimisympäristöjen kehittämistä. Oppimisympäristöjä muuttamalla ja rikastamalla lapsille tarjotaan uusia oppimisen mahdollisuuksia. Rautalammilla luonto ja lähiympäristö käsitetään tärkeäksi oppimisympäristöksi.

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Rautalammin varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön periaatteet sekä viestintään liittyvät toimintamallit kirjataan yksikön toimintasuunnitelmaan. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietous sekä muu asiantuntemus tuovat lisäarvoa varhaiskasvatukseen. Rautalammilla toteutetaan säännöllisesti asiakaskyselyitä sekä kerätään palautetta huoltajilta. Niistä saatu tieto otetaan huomioon

varhaiskasvatuksen kehittämistyössä. Rautalammilla käytetään toiminnan kehittämisessä myös Valssi - laadunhallintajärjestelmää.

Päivittäiset kiireettömät kohtaamiset huoltajien kanssa antavat mahdollisuuden kertoa kysyjälle arjestaan, niin onnistumisista kuin huolistakin. Henkilöstön tehtävänä on kohdata ja kuunnella sensitiivisesti, jos perheessä on esimerkiksi ylikuormittuneisuutta, väsymystä tai muita huolia. Jos varhaiskasvatuksen työntekijä näkee avuntarpeen, hän kertoo huoltajille heidän mahdollisuuksistaan saada neuvoja ja tukea tilanteeseen esimerkiksi ottamalla yhteyttä lapsiperheiden sosiaalineuvontaan tai ohjaamalla perhe yhdessä aikaan. Siinä työntekijä kutsuu perhekeskustelusta sopivat henkilöt koolle keskusteltuaan ensin huoltajien kanssa. Tapaamiset sovitaan esimerkiksi perheen kotiin, päiväkodin/esiopetuksen tai seurakunnan tiloihin perheen niin halutessa. Työntekijä voi myös soittaa tukea antavalle taholle yhdessä huoltajien kanssa.

Henkilökunnalla on mahdollisuus kysyä lapsiperheiden sosiaalineuvonnan puhelinpalvelusta neuvoja ja konsultaatiota. Varhaiskasvatuksen henkilökunta tekee sovitusti yhteistyötä lastensuojelun kanssa silloin, kun perheen olosuhteet tai lapsen tarve sitä edellyttää. Lastensuojeluun otetaan yhteyttä tuen tarpeen arvioimiseksi silloin, kun varhaiskasvatuksessa havaitaan pulmia lapsen arjessa ja huoltaja on halukas saamaan apua lastensuojelusta. Mikäli yhteydenottoa ei voida tehdä yhdessä huoltajien kanssa ja varhaiskasvatuksen työntekijöillä on huoli lapsesta ja tämän elinolosuhteista, tehdään lastensuojeluilmoitus.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1. Pedagoginen dokumentointi

Rautalammilla toteutetaan suunnitelmallista pedagogista dokumentointia. Pedagogisen dokumentoinnin kokonaisuus muodostuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta, yksikön toimintasuunnitelmasta, ryhmän pedagogisesta suunnitelmasta ja ryhmäportfoliosta sekä näiden pohjalta tehdystä arvioinnista. Ryhmän pedagogiseen suunnitelmaan kirjatut tavoitteet todentuvat toiminnassa, ja toiminta dokumentoidaan ryhmäportfolioon. Sen avulla lasten kanssa palataan yhteisiin kokemuksiin, käydään keskustelua, arvioidaan ja suunnitellaan tulevaa. Lasten kanssa tuotetaan iän ja kehitystason mukaisesti materiaalia arkipäivän havainnoista, ilmiöpohjaisen oppimisen kokonaisuuksista sekä ryhmässä toteutetuista leikki- ja tutkimusprojekteista. Dokumentointia toteutetaan erilaisin tavoin ja välinein samalla harjoitellen digitaalisen osaamisen taitoja. Ryhmäportfolioon koottua materiaalia voidaan jakaa huoltajille, josta he saavat tietoa toiminnasta ja sen pedagogisesta sisällöstä. Onnistunut pedagoginen dokumentointi tuo näkyviin oivallukset, kokemukset ja yhteisen tekemisen ilon, jotka lisäävät ryhmän yhteishenkeä.

4.2. Monipuoliset työtavat

Rautalammilla työtapojen valinnassa huomioidaan kunnan mahdollisuudet, joihin kuuluvat esimerkiksi luonto, liikkumisen mahdollisuudet, eri yhteistyökumppanit, kulttuuri ja muut kohteet sekä kunnan monikerroksinen rakenne ja historia. Tavat, joilla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee tilanteiden, valittujen aihepiirien ja lasten yksilöllisen kehityksen mukaan. Rautalammilla ilmiöpohjainen oppiminen, asioiden ja ilmiöiden laaja-alainen tarkastelu ja tutkiminen yhdessä lasten kanssa innostaa toimintaan, jossa lopputulos ei ole ennalta suunniteltu.

4.3. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa ja sen mahdollisuuksia hyödynnetään monipuolisesti päivittäin. Leikki nähdään jokaisen lapsen oikeutena ja tärkeänä pedagogisena työkaluna. Laaja-alaisen osaamisen ja oppimisen alueiden sisällöt näkyvät leikin pedagogiikassa. Henkilöstö hyödyntää leikin juonen kehittämissä ja leikkimaailmojen rakentamisessa esimerkiksi draamaa, improvisaatiota ja satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö rikastaa eri tilanteita leikinomaisuudella ja hyödyntää erityisesti odotustilanteissa leikin ja liikkumisen mahdollisuuksia. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstö tiedostaa ja tunnistaa lapsen leikin kehityksen vaiheet ja toisaalta myös sen, että jokaisen lapsen kehitys on yksilöllistä. Pienten lasten leikki on varhaisessa vaiheessa aikuisen ja lapsen välistä kontakti- ja vuorovaikutusleikkiä. Vähitellen lapsen kiinnostus ympäröivään maailmaan kasvaa, jolloin leikki alkaa kohdistua esineisiin ja niiden tarkoituksiin. Näissä leikin varhaisissa vaiheissa lapsi leikkii yleensä joko yksin tai rinnakkain. Yksin- ja rinnakkaisleikki kehitty hiljalleen yhteisleikkiin, jolloin lapsiryhmän välisessä leikissä muotoutuu erilaisia vuorovaikutussuhteita ja rooleja. Leikin teemat kumpuavat lasten kokemusmaailmasta. Roolileikin myötä leikin muodot kehittyvät edelleen kohti ilmaisu- ja juonellisia kuvitteluleikkejä sekä sääntöjen neuvottelua vaativia leikkejä ja yhteispelejä. Kaikissa leikin kehityksen vaiheissa henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo ovat merkittävässä roolissa. Läsnäolo tukee muun muassa lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntyä.

4.4. Oppimisen alueet

Henkilöstö varmistaa, että jokaisella lapsella on mahdollisuus tulla ymmärretyksi ja ymmärtää ympäristönsä tapahtumia sekä osallistua niihin. Toimintaa suunnitellaan siten, että oppimisen sisältöjen lisäksi toiminnalle asetetaan kielelliset tavoitteet. Oppimisympäristöt ovat monikielisiä ja niissä käytetään useita kieliä rinnakkain. Ne ovat turvallisia ja rohkaisevat sekä innostavat oppimaan kieliä, kielistä ja kielillä. Lapset oppivat kieliä leikkien, laulaen, tanssien, puhuen, tarinoiden, kertoen, kuunnellen ja kysyen. Henkilöstö ja lapsiryhmät saavat varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opettajien ammatillista tukea ja ohjausta kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Varhaiskasvatuksessa käytetään erilaisia kielitietoisuuden toiminnan arviointi- ja tukimateriaaleja, kuten Kielipeda-työvälinettä.

Rautalammin varhaiskasvatuksessa lukemista vahvistavan toimintakulttuurin edistämiseksi henkilöstö suunnittelee lapsiryhmälle tavoitteellista kirjallisuuskasvatusta, jossa huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet. Henkilöstö toimii lukemisen mallina, tukee lapsia lukijaksi kasvamisessa ja luo ryhmään sallivan ja keskustelemaan ilmapiirin. Oppimisympäristöä rakennetaan yhdessä lasten kanssa myönteiseksi ja kielelliseen ilmaisuun innostavaksi. Yhdessä tutkitaan, luetaan ja tuotetaan erityyppisiä tekstilajeja, tutustutaan kirjallisuuden eri lajeihin ja hyödynnetään monipuolisesti taidelähtöisiä menetelmiä kirja- ja kulttuuriprojekteissa. Toiminnassa hyödynnetään Rautalammin kirjasto- ja kulttuuripalveluita. Ryhmässä toteutettua kirjallisuuskasvatusta dokumentoidaan eri menetelmin ja perheille jaetaan tietoa lapselle lukemisen merkityksestä. Arvioinnin ja kehittämisen tueksi varhaiskasvatuksen henkilöstöllä voi hyödyntää erilaista materiaalia (esimerkiksi Lukuympyrä-materiaali).

4.4.1. Kielten rikas maailma

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Liitä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan Kielten rikas maailma teksti sellaisenaan, jotta varhaiskasvatuksen yhtenäisyys voi toteutua.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa voidaan tarkentaa perusteiden oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä.

4.4.2. Ilmaisun monet muodot

Rautalammin varhaiskasvatuksessa ilmaisullista toimintaa lähestytään leikkillisyyden ja onnistumisen kokemusten tuottamisen kautta. Lapsille tarjotaan kokemuksia myös musiikin/ äänen/ kuvan ja liikkeen yhdistämisestä. Erilaiset soittimet ja musisoinnin sekä kuvallisen ilmaisun välineet ovat monipuolisesti lasten käytettävissä ja niiden käyttöön opastetaan. Erilaisia esityksiä ja esiintymistilanteita voidaan toteuttaa ryhmien sisällä tai suuremmalle yleisölle esimerkiksi yhteisissä juhlissa.

Rautalammin varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan monipuolisesti mahdollisuuksia omien tuotostensa esittelyyn, jakamiseen ja kannustavan vertaispalautteen antamiseen. Työskentelyä ja tuotoksia dokumentoidaan esimerkiksi kuvaamalla, videoimalla ja äänittämällä. Tuotoksia laitetaan esille varhaiskasvatyksiköissä ja kuvia ja videoita jaetaan esimerkiksi ryhmäportfolioissa. Näyttelyitä ja esityksiä voidaan järjestää myös yhteistyössä kunnan kulttuuritoimijoiden kanssa. Lasten ilmaisua tehdään näkyväksi yhteisissä juhlissa ja tapahtumissa.

Rautalammin lasten ilmaisu- ja kulttuurikasvatusta toteutetaan myös yhdessä kulttuuritoimen eri toimijoiden sekä järjestöjen kanssa. Ilmaisullisen toiminnan kautta mahdollistetaan lasten tasavertainen mahdollisuus taiteen ja kulttuurin kokemiseen sekä tekemiseen.

4.4.3. Minä ja meidän yhteisömme

Rautalammilla on pitkä ja monipuolinen historia, johon lasten kanssa voidaan tutustua vieraillemalla historiallisissa kohteissa lähiympäristössä ja eri puolilla kuntaa tai esimerkiksi tutkimalla vanhoja valokuvia.

4.4.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Rautalammin varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti lapsen matemaattisen ajattelun, luonto- ja ympäristösuhteen sekä teknologiasuhteen kehittymistä. Lapsen tutkimisen ja ajattelun taitoja sekä teknologisen soveltamisen taitoja vahvistetaan tutkivalla ja kokeilevalla työtavalla. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemään kysymyksiä, etsimään niihin vastauksia ja tekemään päätelmiä. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen ymmärrystä siitä, että ekologinen kestävyys on kaiken kestävyuden perusta. Leikin, pelillisyyden ja seikkailun keinoin tutkitaan ja toimitaan ympäristössä.

Matemaattinen ajattelu

Varhaiskasvatuksessa matemaattinen ajattelu tukee lasten kehittyviä valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään sekä syy- ja seuraussuhteita. Lapsia innostetaan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Heitä kannustetaan tarkastelemaan, pohtimaan ja kuvailemaan havaintojaan monipuolisesti esimerkiksi sanallisesti, kuvallisesti, kehollisesti tai eri välineiden avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lukukäsitteen muotoutumista tuetaan kaikenikäisillä lapsilla. Lapsia ohjataan lukumäärien havainnointiin leikkien yhteydessä. Lapsen kasvaessa laajennetaan lukukäsitettä lukujen suhteisiin esimerkiksi kokeilemalla mittaamista. Tilan hahmottamista sekä suhde- ja sijaintikäsitteitä harjoitetaan liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla. Syiden ja seurausten suhteisiin sekä ohjelmoinnin taustalla oleviin periaatteisiin tutustutaan leikin, lelujen ja pelien avulla. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja niiden geometrisia muotoja rakentelemalla, askartelemalla ja muovailemalla. Aikakäsitettä avataan vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Teknologiakasvatus

Lapsen teknologiasuhde kehittyä, kun tutustutaan, miten erilaiset arkipäivän teknologiset laitteet ja järjestelmät, kuten kodinkoneet, tieto- ja viestintäteknikka sekä kulkuvälineet toimivat. Teknologian soveltamisen taitoja harjoitellaan rohkaisemalla lapsia yhdessä kehittelemään luovia ratkaisuja ja toteuttamaan ideoitaan esimerkiksi eri materiaaleista ja erilaisin välinein rakentelemalla, askartelemalla ja muovailemalla tai muita ilmaisun keinoja käyttäen.

Ympäristökasvatus

Luonto- ja ympäristösuhteen kehittymistä tuetaan kolmesta näkökulmasta: oppiminen ympäristössä ja ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Retkiä lähiluontoon ja kunnan rakennettua ympäristöä hyödynnetään aktiivisesti oppimisen kohteina sekä oppimis- ja leikkiympäristöinä. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Lapsia kannustetaan havainnoimaan luonnon ilmiöitä eri aistein ja eri vuodenaikoina ja samalla opetellaan kantamaan vastuuta ympäristöstä ja sen hyvinvoinnista.

4.4.5. Kasvan, liikun ja kehityn

Rautalammilla varhaiskasvatuksessa noudatetaan fyysisen aktiivisuuden suosituksia toteuttamalla kansallista Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaa kehittäen päivittäin toteutettavaa liikuntamyönteistä toimintakulttuuria. Liikkuminen on osa pedagogista toimintaa, jossa näkyy leikki ja liikunnan ilo. Henkilöstö kannustaa lapsia löytämään omat tapansa liikkua ja luonnostaan

vähemmän toiminnallisia lapsia tuetaan ja kannustetaan liikkumisessa. Henkilöstö näyttää omalla toiminnallaan esimerkkiä myönteisestä suhtautumisesta liikunnallisuuteen ja toiminnallisuuteen ja kiinnittää erityistä huomiota pitkäkestoisen, turhan paikallaanolon välttämiseen. Liikuntavälineet ovat esillä ryhmätiloissa tarjoamalla mahdollisuuden omaehtoiseen leikkiin ja liikkumiseen.

4.5. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

4.5.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylyn kaltaisia.

5. Lapsen tuki

5.1. Yhteistyö tuen aikana

5.1.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa käydään keskusteluja päivittäin ja jaetaan kokemuksia lapsen päivän tapahtumista, onnistumisista ja haasteista. Jos lapsen kasvusta ja oppimisesta herää huoli varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee havainnoista aina ensin lapsen huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tarvittaessa keskusteluihin. Huoltajia tiedotetaan ja heillä on aina mahdollisuus olla mukana, kun lapsen asioita käsitellään moniammatillisesti. Heillä on myös mahdollisuus osallistua tiedonsiirtopalaveriin, joita käydään tarvittaessa lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

5.1.2. Monialainen yhteistyö

Yhteistyö perhekeskuksen sekä erikoissairaanhoidon sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kanssa toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella.

Sekä neuvolassa että varhaiskasvatuksessa pyritään havaitsemaan lapsiperheiden tuen tarpeet mahdollisimman varhain ja järjestämään tarpeenmukainen tuki ja apu lapselle ja hänen perheelleen.

5.2. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

5.2.1. Tehostettu tuki

Tehostettu tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista pedagogisista tuen muodoista. Tehostetun tuen aloittaminen ei edellytä asiantuntijalausuntoa tuen tarpeesta.

5.2.2. Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja tuen tarpeen arvioinnista ja kutsuu keskusteluun tarvittaessa mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoita. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tarvittaessa erityisen tuen järjestämiseen, ohjaa muuta henkilöstöä erityisen tuen toteuttamisessa ja osallistuu tarvittaessa keskusteluihin huoltajien kanssa. Tukemisen toimenpiteet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Erityinen tuki ei edellytä asiantuntijalausuntoa tuen tarpeesta, diagnoosia tai kuntoutustarvetta.

Mikäli varhaiskasvatusta järjestetään ensisijaisesti kehitysvammaisen lapsen erityisen yksilöllisen hoidon ja huolenpidon turvaamiseksi ja tavoitteena on edistää hänen suoriutumistaan päivittäisistä toiminnoista, on kysymyksessä kehitysvammalain mukainen erityishuolto. Tällöin varhaiskasvatus liittyy ensisijaisesti lapsen kuntoutuksellisiin tarpeisiin. Se on kehitysvammaisissa tarkoitettua erityishuoltoa, joka on asiakasmaksulain mukaisesti maksutonta sosiaalipalvelua.

5.3. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus

vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin, eli lapsen ollessa 6- vuotias. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Huoltajan hakemus liitteineen toimitetaan päiväkodin johtajan kautta varhaiserityisopettajalle valmisteltavaksi ja sivistys- ja hyvinvointijohtajalle päätettäväksi. Lapselle tehdään lisäksi myös päätös esiopetuksen erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen esiopetus voi kestää yhden tai kaksi vuotta. Huoltaja päättää 5- vuotiaan pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen osallistumisesta oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen.

6. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Rautalammilla varhaiskasvatuksen arviointia ja kehittämistä toteutetaan Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) laadunarvioinnin perusteiden ja suositusten mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja Rautalammin varhaiskasvatussuunnitelmassa sekä kuntastrategiassa asetetut tavoitteet ja arvot ohjaavat toiminnan kehittämistä. Kehittävän arvioinnin periaatteisiin nojaten toiminnan eri tasoilla panostetaan arviointiprosessiin ja ylläpidetään avointa keskustelu- ja kehittämiskulttuuria varhaiskasvatuksen laadun parantamiseksi. Olennaista laatu- ja kehittämistyössä on, että johto ja henkilöstö ovat sitoutuneita työhön ja arviointi tukee yksikkötasolla tehtävää päivittäistä työtä. Arviointi perustuu dokumentoituun tietoon, jota kerätään eri menetelmiä hyödyntäen. Varhaiskasvatuksen järjestäjänä Rautalampi arvioi rakenteellisten tekijöiden lisäksi varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan laatua.

Asiakaspalautteiden ja asiakaskyselyjen kautta saatua tietoa käytetään toiminnan kehittämisessä ja arvioimisessa. Tuloksia käsitellään perheiden kanssa ja niiden pohjalta nostetaan kehittämistarpeita. Myös henkilöstökyselyt, erilaiset tutkimukset ja toiminnan tunnusluvut ovat tärkeä osa paikallisen tason arviointia. Arviointien tuloksista viestitään sisäisesti ja ulkoisesti. Rautalammilla henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Itsearviointiin kiinnitetään erityisesti huomiota henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen laatuun sekä lasten sensitiivisen kohtaamiseen. Varhaiskasvatusyksiköiden ja lapsiryhmien itsearviointiin tueksi on erilaisia arviointivälineitä, joita yksiköt käyttävät arvioinnin tukena asetettujen tavoitteiden ja kriteereiden mukaisesti. Arviointivälineitä voivat olla esimerkiksi:

Yksikön toimintasuunnitelma

Ryhmän pedagoginen suunnitelma

Valssi-itsearviointi

Liikkuva varhaiskasvatus nykytilan arviointi

Yksikön toimintasuunnitelma, ryhmän pedagoginen suunnitelma ja ryhmäportfolio muodostavat pedagogisen dokumentoinnin kokonaisuuden, joka pitää sisällään toiminnan suunnittelun, dokumentoinnin, arvioinnin ja kehittämisen. Suunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden toteutumista arvioidaan yksiköissä yhteisen arviointimallin mukaisesti. Rautalammilla tehdään yhtenäistä kehittämistyötä myös esiopetuksessa.

Varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma

Varhaiskasvatus laatii vuosittain Rautalammin varhaiskasvatussuunnitelmaan ja esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuvan toimintasuunnitelman, jossa kuvataan toiminnan järjestämisen pedagogiset periaatteet ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Yksiköt asettavat toiminnalleen tavoitteita arvioinnin, opetussuunnitelmien ja ajankohtaisen tutkimustiedon perusteella. Rautalammilla yhteisiä kuntatasoisia tavoitteita nousee myös kunnan strategiasta. Toimintasuunnitelmaa ja siihen kirjattujen tavoitteiden ja kriteereiden toteutumista arvioidaan yksikkö- ja ryhmätasolla toimintasuunnitelman arviointitaulukoiden avulla.

Ryhmän pedagoginen suunnitelma ja ryhmäportfolio

Varhaiskasvatusryhmien suunnitelmallinen pedagoginen toiminta perustuu tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Tavoitteiden pohjana ovat henkilöstön havainnot ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut lasten mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja tarpeet. Suunnittelu, arviointi ja kehittäminen kirjataan ryhmän pedagogiseen suunnitelmaan. Toteutunutta toimintaa dokumentoidaan ja arvioidaan ryhmäportfolioon yhdessä lasten kanssa. Ryhmäportfolion avulla voidaan tehdä näkyväksi lasten oma perspektiivi ja sen vuoksi on

olennaista, että dokumentointia tehdään eri tavoin lasten yksilölliset tarpeet ja vahvuudet huomioiden.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa arvioidaan yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa sitä, miten lapsen kasvun, oppimisen, kehityksen ja tuen tarpeisiin on vastattu ja kuinka lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet on otettu huomioon ryhmän toiminnassa. Suunnitelmaan kirjattujen toimenpiteiden vaikutusta seurataan ja arvioidaan säännöllisesti monipuolisen havainnoinnin ja dokumentoinnin perusteella. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arvioinnin tarkoituksena on selvittää, miten kirjatut toimenpiteet ja pedagogiset menetelmät ovat edistäneet lapsen oppimista ja hyvinvointia. Arvioinnin perusteella toteutetaan tarvittavat muutokset lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja toimintaan lapsen ja lapsiryhmän kanssa.